РЕЦЕНЗИЯ
от
доц. д-р Маргарита Кръстева-Стойчевска
Нов български университет,
за дисертационен труд, за присъждане на образователна и научна степен „Доктор“ по професионално направление 8.4. Театрално и филмово изкуство
на
Яница Атанасова Шопова
на тема:

„Съвременен танц в Израел - въображение, хореографски методи и артистични практики “

Научен ръководител: проф. д-р Анна Пампулова

ОБЩО ПРЕДСТАВЯНЕ НА ПРОЦЕДУРАТА

Докторантът към департамент „Театър“ на Нов български университет Яница Атанасова Шопова представя за участие в процедурата за присъждане на образователната и научна степен доктор дисертационен труд, автореферат и автобиография. Представените документи и материали отговарят на изискванията на ЗРАСРБ. Научен ръководител на докторанта е проф. д-р Анна Пампулова.

КРАТКА БИОГРАФИЧНА СПРАВКА:

Професионалният път на Яница Шопова се характеризира с многостранна дейност в областта на съвременния танц, танцовия театър и сценичните изкуства, съчетаваща хореографска, режисьорска, изпълнителска и преподавателска практика. Автор е на редица танцови спектакли и пърформанси, сред които „Womanhood“, „Paradise birds“, „JUST DANCE:Trash“, „Шило“ и „Пастет“, отличен с номинация и награда „ИКАР“ на публиката през 2022 г. Има значителен международен опит чрез творчески проекти, преподавателска дейност и сътрудничество с артисти и организации от Украйна, Бразилия, Чехия, Китай, Италия и Русия. От 2019 г. преподава съвременни танцови техники и танцов театър в Нов български университет, като активно допринася за развитието на съвременните танцови практики и обучението на млади изпълнители. Професионалната ѝ биография включва също участие в плейбек театрални трупи, менторство, организация и водене на международни фестивали и творчески инициативи.
Носител е на множество награди като:

- 2023 – Номинация и Награда ИКАР на публиката 2022 за танцов пърформанс Пастет от Съюза на артистите в България
- 2021 – Номинация за награда „Полет в изкуството“ на Фондация „Стоян Камбарев“

- 2018 - награда "Златна муза" за най-добър съвременен танцов спектакъл "WръZки" присъдена от "Българска танцова асоциация".
- 2015 "Everyone Wants to Rule the World" (дует) – носители на Купата на Русия на „Open Russian Championship“ 2015 и първо място на Световната танцова Олимпиада в Москва същата година.
- 2015 "I will not be impersonal" – (соло) победител в европейските квалификации на European sport and dance union ESDU
- 2014 - "Give us a little love" (дует) печели първо място и влязъл в класацията на "Най-добрите 20 хореографии за 2014 година" на световното танцово първенство "World
- Dance Masters "-организиран от Европейския спортен и танцов съюз (ESDU) в Хърватска и първа награда на Световната танцова Олимпиада в Москва (Русия),
- организирана от Световната художествена и танцова асоциация (WADA) в Москва.
- 2014 "Silence" (соло) първо място в направление модерни танцови техники на “Dance Star World Dance Championship” в Хърватска
- 2013-дует "Deep Purple" първо място на Европейската

АКТУАЛНОСТ НА ТЕМАТА

Темата на дисертационния труд се отличава с висока актуалност в контекста на съвременните тенденции в танцовото и театралното изкуство, както и на развитието на нови методи в обучението на изпълнители. Изследването е насочено към проблематика, свързана с телесната осъзнатост, въображението, вътрешния импулс и изграждането на индивидуален сценичен език – въпроси, които имат съществено значение за съвременната хореографска, изпълнителска и педагогическа практика.

Актуалността на разработката се определя от необходимостта да се изследват подходи, които надхвърлят традиционното разбиране за тялото като инструмент за възпроизвеждане на предварително зададени движения и го разглеждат като активен източник на творческо мислене, емоционално преживяване и сценично действие. В този контекст особено значение има изследването на Гага-езика на движение, разработен от израелския хореограф Охад Нахарин, който поставя акцент върху телесното усещане, въображаемите образи, удоволствието от движението и преодоляването на автоматизираните двигателни навици.

Съществен аспект на актуалността е и избраният културно-исторически контекст. Проследяването на развитието на съвременния танц в Израел от началото на XX век до наши дни създава предпоставки за по-задълбочено разбиране на художествените влияния, институционалните процеси и индивидуалните творчески търсения, довели до формирането на разпознаваема хореографска идентичност. По този начин темата съчетава историческа перспектива с анализ на съвременни артистични практики.

Особено актуално е практико-приложното измерение на изследването, свързано с възможностите за използване на принципи, вдъхновени от Гага, в работата с

професионални артисти и студенти. Разглеждането на конкретни хореографски и педагогически процеси - сред които пърформансът „Пастет“, учебното представление „Дракула – кървавата истина“ и танцовата миниатюра „Колапс“ – придава на разработката непосредствена връзка с реалната художествена и образователна практика.

В обобщение, актуалността на темата произтича от съчетаването на историко-теоретично изследване на съвременния танц в Израел с проучване на конкретен език на движение и възможностите за осмисляне на негови принципи в самостоятелна хореографска и педагогическа дейност. Темата има значение както за развитието на теоретичните изследвания в областта на танцовото изкуство, така и за усъвършенстването на практическите подходи в обучението по танцов и физически театър.

ЦЕЛЕСЪОБРАЗНОСТ НА ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИТЕ МЕТОДИ ЗА ПОСТИГАНЕ ЦЕЛИТЕ НА РАЗРАБОТКАТА

Изследователската методология е съобразена с комплексния характер на поставената проблематика и с необходимостта от съчетаване на историческо, теоретично, аналитично и практическо изследване. Авторката прилага качествен и интердисциплинарен подход, който включва историко-контекстуален анализ, сравнително разглеждане на хореографски методи, анализ на танцови произведения, рефлексивно осмисляне на личния практически опит, наблюдение на репетиционни и учебни процеси, полуструктурирани интервюта и обратна връзка от участниците.

Използването на историко-контекстуалния метод е целесъобразно по отношение на първата изследователска задача – проследяване на развитието на съвременната танцова сцена в Израел. Чрез разглеждането на влиянията на немския експресионистичен и американския модерен танц, както и на ролята на водещи институции, школи, компании и хореографи, се изгражда необходимата основа за разбиране на културната и художествената среда, в която възниква и се развива Гага.

Сравнителният анализ на хореографски подходи и избрани танцови произведения позволява да бъдат очертани особеностите на различни двигателни езици и композиционни принципи. Този подход е подходящ за изясняване на мястото на Гага в по-широкото поле на съвременните танцови и соматични практики, без да се свежда спецификата му до механично сходство с други методи.

Особено съществено значение има практико-изследователският компонент. Наблюденията върху репетиционни и учебни процеси, анализът на авторски хореографски разработки и рефлексията върху собствения професионален опит позволяват да се проследи как абстрактни понятия като телесно слушане, вътрешен импулс и телесно въображение се превръщат в конкретни двигателни задачи и сценични действия.

Представените интервюта с танцьори и изпълнители, както и обратната връзка от участниците в разглежданите артистични процеси, допълват авторската рефлексия с гледните точки на други практикуващи артисти. Това е съществено предимство, тъй като

дава възможност да се изследва не само замисълът на хореографа, но и начинът, по който предложените задачи се възприемат и реализират в творческата работа.

Положително следва да се оцени и разграничението между официалната практика Гага и авторската хореографска и педагогическа методология. Авторката не претендира, че преподава или адаптира самия метод, а разглежда личния си опит с него като източник на вдъхновение за собствени артистични и образователни търсения. Тази позиция свидетелства за съзнание относно границите на изследването и за стремеж към коректно определяне на предмета и обхвата на научната работа.

Наред с посочените предимства, методологичният подход предполага и някои ограничения, които следва да бъдат отчетени при оценката на резултатите. Практическите наблюдения са свързани с конкретни авторски проекти, учебни ситуации и сравнително ограничен кръг от интервюирани участници. Поради това изводите имат предимно качествен и контекстуален характер и не могат автоматично да бъдат генерализирани към всички танцови и педагогически практики. Би било полезно още по-ясно да се систематизират критериите за оценка на постигнатите резултати, както и начините за проследяване на развитието на участниците във времето.

Тези особености не обезсилват избраната методология, а очертават границите на нейната приложимост и възможностите за последващо разширяване на изследването.

В заключение, използваните изследователски методи са целесъобразни и съответстват на поставените цели и задачи. Тяхното съчетаване осигурява необходимата връзка между историко-теоретичния анализ и практическото изследване на хореографски и педагогически процеси. Методологичната конструкция е особено подходяща за дисертационен труд в областта на сценичните изкуства, в който художествената практика е едновременно обект на изследване и средство за генериране на ново знание.

ОЦЕНКА НА ТРУДА

Дисертационният труд представлява самостоятелно изследване с ясно очертана проблематика, последователна структура и отчетливо практико-приложно измерение. Разработката е организирана в увод, три глави, заключение и библиография, като отделните части изграждат логическа връзка между историческия контекст на израелския съвременен танц, теоретичното осмисляне на Гага и практическото приложение на идеи, вдъхновени от тази практика.

Първата глава има въвеждаща и контекстуализираща функция. В нея се проследяват основните етапи от развитието на израелската танцова сцена, влиянието на европейските и американските танцови направления, формирането на професионални институции и ролята на значими хореографи. Анализът на избрани произведения допринася за разбирането на специфичните двигателни, пространствени и композиционни характеристики на съвременния танц в Израел.

Втората глава е съсредоточена върху Гага като език на движение, неговите основни принципи, практическа структура и връзка с творчеството на Охад Нахарин. Особено

внимание е отделено на ролята на словесните инструкции и въображаемите образи, на телесната осъзнатост и на възможностите за преодоляване на установени двигателни навици. Интерес представлява и разглеждането на присъствието на Гага в българския танцов контекст през периода 2021-2026 г. чрез анализ на обучения, международни проекти и интервюта с български изпълнители.

Третата глава е сред най-съществените части на разработката, тъй като представя собствените практически търсения на авторката. Чрез анализа на пърформанса „Пастет“, учебното представление „Дракула – кървавата истина“ и танцовата миниатюра „Колапс“ се изследват възможностите за генериране, подбор и композиционно организиране на двигателен материал. Практическите задачи обхващат работа с въображаеми образи, драматургичен текст, действен глагол, сценичен обект и партньорско взаимодействие.

Съществено достойнство на труда е последователното преминаване от теоретичното изясняване на проблема към конкретни творчески и педагогически приложения. По този начин авторката не се ограничава до описателно представяне на съществуващи практики, а се стреми да осмисли техния потенциал и да го превърне в основа за собствена професионална дейност.

Положително следва да се оцени и връзката между научното изследване и личния професионален опит. Тя е естествена за областта на сценичните изкуства, в която създаването на художествен материал, репетиционният процес и педагогическата работа могат да бъдат източник на значими изследователски наблюдения. В случая този опит е представен чрез конкретни примери и е подложен на аналитично осмисляне.

Като аспект, който би могъл да бъде доразвит, може да се посочи по-строгото систематизиране на емпиричните резултати. По-ясното разграничаване между непосредствени наблюдения, обратна връзка от участниците и авторски интерпретации би засилило доказателствената сила на изводите. Също така би било полезно по-експлицитно да се открои кои от предложените практически задачи са приложими в различни образователни контексти и кои са тясно свързани със специфичните условия на разгледаните проекти.

Независимо от тези възможности за усъвършенстване, трудът демонстрира задълбочено познаване на изследваната проблематика, умение за аналитична работа и способност за свързване на теоретичното знание с професионалната практика.

Общата оценка на труда е положителна. Разработката има ясно изразена тематична цялост, последователна логика и значим практически потенциал. Тя допринася за осмислянето на съвременни хореографски и педагогически подходи и предлага основа за последващи изследвания върху взаимодействието между телесното усещане, въображението и сценичното действие.

ОСНОВНИ ДОСТОЙНСТВА

Сред основните достойнства на дисертационния труд могат да бъдат откроени следните:

1. Актуалност и оригиналност на изследователската проблематика. Авторката насочва вниманието към Гага като съвременен език на движение и към възможностите за осмисляне на неговите принципи в контекста на самостоятелната хореографска и педагогическа практика.
2. Добре обоснована връзка между историческия контекст и съвременните артистични търсения. Проследяването на развитието на танцовата сцена в Израел създава необходимата основа за разбиране на творческата среда, в която се формира практиката на Охад Нахарин.
3. Интердисциплинарен характер на изследването. Съчетаването на исторически, теоретични, сравнителни и практически подходи позволява проблематиката да бъде разгледана от различни гледни точки и в нейната художествена и педагогическа сложност.
4. Значим практически компонент. Разработката включва анализ на реални хореографски и учебни процеси, което придава конкретност на изследователските наблюдения и показва възможностите за приложение на предложените практически задачи.
5. Самостоятелност на авторската позиция. Особено ценно е разграничаването между Гага като специфична практика и авторските хореографски и педагогически търсения, вдъхновени от личния практически опит с нея. Това позволява приносите да бъдат формулирани като резултат от собствена творческа и аналитична работа.
6. Принос към педагогиката на сценичните изкуства. Трудът поставя акцент върху развитието на телесната осъзнатост, въображението, самостоятелното вземане на сценични решения и способността на изпълнителя да създава и организира индивидуален двигателен материал.
7. Потенциал за практическа приложимост. Описаните задачи и модели могат да послужат като отправна основа за работата на хореографи, режисьори, преподаватели, танцьори и актьори в областта на съвременния танц, танцовия театър и физическия театър.

В съвкупност тези достойнства определят труда като разработка, която съчетава изследователска насоченост, творческа самостоятелност и практически ориентирани резултати.

НАУЧНИ И НАУЧНО-ПРИЛОЖНИ ПРИНОСИ

Въз основа на представеното съдържание и формулираните в дисертацията резултати могат да бъдат откроени следните основни приноси.

Първо, систематизирани и аналитично проследени са връзките между историческото развитие на съвременния танц в Израел, творчеството на Охад Нахарин и възникването на Гага като език на движение. По този начин се очертава културно-историческият контекст на една от значимите съвременни танцови практики.

Второ, изследвано е присъствието на Гага в българския танцов контекст през периода 2021-2026 г. чрез разглеждане на обучения, международни инициативи и интервюта с български танцьори и изпълнители. Тази част от разработката има

документална и аналитична стойност за проследяването на международния обмен и разпространението на съвременни танцови практики в България.

Трето, разработена и описана е авторска система от практически задачи, насочени към генерирането на двигателен материал чрез въображаем образ, телесно усещане, вътрешен импулс, драматургичен текст, действен глагол, сценичен обект и партньорско взаимодействие. Съществено тук е не само разнообразието на използваните средства, но и стремежът те да бъдат обединени в последователен творчески процес.

Четвърто, чрез наблюдения, интервюта и анализ на репетиционни и учебни процеси са изведени показатели за развитието на изпълнителите, сред които поддържането на определено качество на движение, самостоятелното вземане на сценични решения, адаптацията към партньор и пространство и композиционното организиране на индивидуален двигателен материал.

Пето, предложен е практически модел за преминаване от телесното усещане и въображаемия образ към двигателен материал, сценично действие и композиционно организирана физическа партитура. Този модел има потенциал да бъде използван като отправна рамка в хореографската и педагогическата работа, когато целта е развитие на индивидуалната изразителност и самостоятелността на изпълнителя.

Приносният характер на труда се открива преди всичко в практико-приложното осмисляне и систематизиране на авторски подходи, а не в претенция за създаване на нова официална методика на Гага. Това разграничение е важно, защото позволява реалните резултати от изследването да бъдат оценени в съответствие с неговите цели и ограничения. Приносите имат преимуществено научно-приложен характер. Те са свързани с документирането на съвременни артистични процеси, формулирането на практически задачи и извеждането на принципи, които могат да подпомогнат работата на изпълнители и преподаватели. В същото време трудът създава предпоставки за бъдещи изследвания върху методите за наблюдение и оценяване на развитието на телесната осъзнатост, въображението и сценичното присъствие.

Авторефератът е с обем от 37 страници, повтаря структурата и представя в синтезиран вид основната информация от всеки от разделите на дисертацията.

ОБЩА ОЦЕНКА И ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд „Съвременен танц в Израел – въображение, хореографски методи и артистични практики“ представлява актуално и професионално ориентирано изследване, което разглежда значими проблеми на съвременното танцово и театрално изкуство. Неговата основна стойност се състои в съчетаването на историко-теоретичен анализ на израелската танцова сцена с изследване на Гага и с представянето на конкретни авторски хореографски и педагогически търсения.

Разработката се отличава с ясна тематична насоченост, логическа структура и последователност при разглеждането на поставените проблеми. Използваните методи са адекватни на характера на изследването, а практическата част демонстрира способност за анализ на реални артистични процеси и за формулиране на приложими подходи в работата с професионални изпълнители и студенти.

Особено положително следва да се оцени стремежът на авторката да превърне личния си практически опит в обект на систематично осмисляне. Този подход е съществен за изследванията в областта на сценичните изкуства, доколкото позволява художествената практика да бъде разглеждана не само като творчески резултат, но и като източник на знания за механизмите на движение, въображение, взаимодействие и сценично поведение.

Научно-приложната стойност на труда се проявява в разработените практически задачи и в предложения модел за преминаване от телесно усещане и въображаем образ към самостоятелно двигателно и сценично решение. Същевременно качественият характер на изследването и ограничаването му до конкретни артистични и педагогически ситуации предполагат резултатите да бъдат интерпретирани в рамките на изследвания контекст. Това е основание за бъдещо надграждане, но не намалява значението на представените практически наблюдения и аналитични обобщения.

Въз основа на направения анализ може да се заключи, че дисертационният труд притежава необходимите качества на самостоятелно научно изследване в областта на театралното и филмовото изкуство, с ясно изразена насоченост към съвременния танц, хореографските методи и педагогиката на сценичните изкуства. Разработката демонстрира професионална компетентност, творческа самостоятелност и способност за аналитично осмисляне на практическия опит.

Моята обща оценка за дисертационния труд е положителна. Считам, че изследването има принос към осмислянето на съвременните танцови и изпълнителски практики и предлага резултати с потенциал за приложение в хореографската и педагогическата дейност.

Поздравявам докторантът и неговия научен ръководител за представената работа.

В заключение на тази РЕЦЕНЗИЯ ще завърша със следната оценка: Дейността на докторанта отговаря на наукометричните показатели за придобиване на образователната и научни степен „доктор“, според ЗРАСРБ. Дисертационният труд на Яница Атанасова Шопова, докторант в в департамент „Театър“ на НБУ, на тема: „ **Съвременен танц в Израел - въображение, хореографски методи и артистични практики “**, заедно с носените от него приноси с научни и приложни качества, както и публикациите по темата, смятам напълно достатъчни, за да дам своята положителна оценка и да предложа на уважаемото научното жури да присъди образователната и научна степен „доктор” в професионално направление **8.4. Театрално и филмово изкуство на Яница Атанасова Шопова** според изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България.

17.10.2026 г. доц. д-р Маргарита Кръстева-Стойчевска